

is presented by monological and dialogical speaking as well. A special attention is paid to a sequential character of building English professionally oriented lexical competence in speaking of prospective specialists of hotel and restaurant business and complex, dynamic interaction of formation of the main components of lexical competence in speaking. The main components of lexical competence are lexical knowledge, lexical skills and lexical awareness. Speaking is interpreted as production of speech activity in order to transfer or exchange information, aimed at solving communicative objective. The description of lexical production of monological and dialogical utterances of prospective specialists of hotel and restaurant business is rendered. The following stages of building English professionally oriented lexical competence in speaking of prospective specialists of hotel and restaurant business are outlined: introduction, automatization and production. The samples of exercise related to the stages of building English professionally oriented lexical competence in speaking of prospective specialists of hotel and restaurant business are presented.

Key words: stages of building, English professionally oriented lexical competence in speaking of prospective specialists of hotel and restaurant business, dialogical and monological speaking.

Дата надходження статті: «12» квітня 2019 р.

УДК 378.1

Солодовник А. О.*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРАХ

У статті автором проаналізовано зміст поняття практичної підготовки в контексті вітчизняної педагогічної думки та європейського освітнього виміру.

Розглянуто нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність закладів вищої освіти під час організації практичної підготовки здобувачів. Установлено, що заклади вищої освіти керуються внутрішніми положеннями про порядок проведення практики здобувачів вищої освіти, Положенням «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», проектом Положення «Про практичну підготовку студентів вищих навчальних закладів», Рекомендаціями щодо проведення практики студентів вищих навчальних закладів України.

За результатами студіювання та аналізу джерельного масиву досліджуваного питання було констатовано, що практична підготовка розглядається вітчизняними педагогами, з одного боку, як складноструктурований компонент професійної освіти, що містить у своєму складі комплекс організаційних форм, методів і засобів, спрямованих на поетапне формування в здобувачів вищої освіти готовності до діяльності в умовах реального професійного середовища, а з іншого – ототожнюється з поняттям практики як організаційної форми освітнього процесу в закладах вищої освіти. У зарубіжній педагогічній думці першому із вищезазначених підходів відповідає поняття «training» (підготовка загалом як процес практичного характеру, на відміну від освіти), а другому – «practical training» (практична підготовка).

Як висновок, автором зауважено, що значний потенціал у модернізації системи практичної підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти має позитивний досвід європейських університетів: занурення здобувачів освіти в умови реального професійного середовища; надання академічної свободи молоді в пошуку місця стажування та можливості самостійного встановлення контактів з потенційними роботодавцями; залучення до співробітництва провідних галузевих підприємств та організацій; запровадження грантів для проходження практичної підготовки студентів за кордоном тощо.

Ключові слова: професійна підготовка, практична підготовка, практика, практичний досвід, навчальний план підготовки фахівців, здобувачі вищої освіти, освітній процес, євроінтеграційні процеси, зарубіжна педагогіка.

*© Солодовник А. О.

У контексті євроінтеграційних процесів вітчизняній педагогічній думці притаманне переосмислення базових концептів та підходів у дослідженні явищ освітнього простору. Значну роль у цьому відіграє вивчення передових досягнень західної педагогічної науки та адаптація кращого європейського досвіду організації діяльності в закладах освіти різного рівня. Особливий інтерес у науковців викликають надбання зарубіжної педагогіки в галузі вищої освіти.

Аналіз нормативно-правових документів і наукових джерел дає підстави стверджувати, що одним із перспективних напрямів досліджень у галузі вищої освіти є питання модернізації системи практичної підготовки здобувачів шляхом упровадження позитивного досвіду європейських держав. Однією з умов ефективної реалізації вищезазначеного є дослідження та порівняння підходів вітчизняних і зарубіжних учених щодо змісту основоположних понять, до спектру яких належить поняття практичної підготовки майбутніх фахівців для різних галузей господарства.

Серед здобутків сучасної педагогічної науки широке коло досліджень присвячене особливостям та проблемам організації практичної підготовки молоді в закладах вищої освіти з різних спеціальностей: інженерно-педагогічних (Ю. В. Гвоздецька, А. В. Іванова, В. М. Мадзігон, О. А. Мельниченко, Т. Д. Якимович), економічних (Н. М. Жукович-Дородних, Ю. В. Кліпа, В. А. Павлова, О. І. Яковенко), аграрних (І. О. Колосок, В. І. Рябець, В. М. Теслюк, М. П. Хоменко), соціальних (Т. В. Зінченко, А. І. Конончук, В. С. Савіцька, Ж. М. Шевченко).

Водночас вивчення наукових джерел дає підстави стверджувати, що питання переосмислення змісту поняття «практична підготовка здобувачів вищої освіти» в контексті євроінтеграції окремо не розглядалося вітчизняними педагогами. Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати про актуальність заявленої проблематики.

Мета статті полягає у висвітленні результатів аналізу підходів вітчизняних учених щодо змісту поняття практичної підготовки здобувачів вищої освіти та їх порівняння з ідеями зарубіжної педагогічної думки.

Насамперед, проаналізуємо нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність закладів вищої освіти під час організації практичної підготовки здобувачів. Вивчення вищезазначеної документації дало можливість встановити, що заклади вищої освіти керуються внутрішніми положеннями про порядок проведення практики здобувачів вищої освіти. Вони, у свою чергу, розроблені згідно з Положенням «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (затверджено наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 року № 93), проектом Положення «Про практичну підготовку студентів вищих навчальних закладів» (розроблено Міністерством освіти і науки України в 2011 році), Рекомендаціями щодо проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (розроблено Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» у 2013 році на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 року № 970 «Про затвердження плану першочергових заходів з виконання Державної програми розвитку внутрішнього виробництва» та наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20.12.2012 року № 1448 «Щодо плану першочергових заходів з виконання Державної програми розвитку внутрішнього виробництва»).

Студіювання вищевказаних джерел констатує той факт, що в нормативно-правовій документації відсутнє визначення досліджуваного поняття. Натомість можна зустріти розкриття змісту педагогічного терміну «практика студентів». Зокрема, у Положенні «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» зазначено, що «практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах і проводиться на обладнаних відповідним чином базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях

різних галузей господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі і державного управління» [3].

Метою практики є оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їхньої майбутньої професії, формування в них на базі здобутих у закладі вищої освіти знань професійних умінь і навичок для ухвалення самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично удосконалювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Також у вищевказаному документі звертається увага на те, що практика, залежно від спеціальності, за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, може бути різних видів: навчальна, технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, економічна, науково-дослідна тощо. Перелік конкретних видів практики наводиться в навчальному плані підготовки здобувачів освіти з кожної спеціальності (освітньої програми) окремо [3].

Вивчення та аналіз джерельної бази дослідження дає підстави для висновку, що деякі вітчизняні науковці та освітні практики часто ототожнюють поняття практики з практичною підготовкою загалом. Проте визначення, запропоноване в словнику «Професійна освіта» за редакцією С. У. Гончаренка, свідчить, що існує й інший підхід до розуміння змісту досліджуваного поняття. Згідно з цим підходом, практичну підготовку треба розглядати більш широко – як складову підсистему професійної підготовки здобувачів вищої освіти, обов'язковий компонент освітньо-професійної програми підготовки, що має на меті розвиток у них професійних навичок та умінь [5].

Деякі вчені (О. Є. Конох, Н. В. Маковецька, В. К. Федорченко) також схиляються до думки, що практична підготовка не зводиться лише до різних видів практики, а є складноструктурованим компонентом процесу професійної підготовки фахівців для будь-якої галузі. У їхніх працях акцентується увага на важливому висновку, що однією з основних детермінант структури практичної підготовки є структура поетапного засвоєння діяльності, і ця структура є наскрізною. Науковці зауважили, що практична підготовка здобувачів вищої освіти має такі послідовні етапи:

- первинне формування практичних умінь і навичок під час лабораторних і практичних занять зі спеціальних дисциплін;
- навчальна практика, під час якої відбувається ознайомлення здобувачів освіти зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних і спеціальних дисциплін, визначених навчальним планом підготовки фахівців з відповідної спеціальності;
- технологічна практика, яка передбачає ознайомлення студентів-практикантів безпосередньо на підприємствах, організаціях, установах із виробничим процесом, відпрацювання необхідних умінь і навичок, закріплення знань, отриманих під час вивчення певного циклу теоретичних дисциплін та набуття первинного практичного досвіду;
- професійна практика, що має на меті узагальнення й удосконалення знань, практичних умінь і навичок на базі конкретного суб'єкта господарювання, оволодіння професійним досвідом і готовністю майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності, а також збір матеріалів для написання кваліфікаційної роботи [1; 2; 7].

Узагальнюючи результати аналізу джерельного масиву, зауважимо, що в національному педагогічному вимірі практична підготовка в широкому розумінні – це складноструктурований компонент професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Він є комплексом організаційних форм, методів і засобів, спрямованих на поетапне формування в молодого покоління готовності до діяльності в умовах реального професійного середовища. Водночас існує й більш вузьке розуміння досліджуваного поняття, яке полягає в ототожненні його змісту з поняттям практики як організаційної форми освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Для реалізації мети дослідження порівняємо вищезазначені підходи з поглядами зарубіжних учених-педагогів. Студіювання наукової та методичної літератури дало підстави стверджувати, що в європейському освітньому просторі поняття підготовки («training») загалом розглядається, як процес практичного спрямування, на відміну від освіти, яка має більш теоретичний характер. Зауважимо, що у вітчизняних наукових джерелах ці поняття часто використовуються рівнозначно, а саму підготовку вчені поділяють на теоретичну та практичну.

Основними завданнями підготовки в європейських закладах вищої освіти є не лише отримання майбутніми випускниками знань, умінь і навичок, необхідних для виконання в подальшому професійних обов'язків, а й набуття певного навчального досвіду та досягнення бажаних змін у поведінці, які підлягають вимірюванню та оцінці. Крім того, зарубіжні вчені-педагоги чітко визначають очікуваний результат підготовки: отримання майбутніми випускниками робочого місця в галузі, яка відповідає обраній ними спеціальності [6].

Вивчення та аналіз навчальних планів європейських закладів вищої освіти дозволило також встановити, що в зарубіжній педагогіці застосовується й кальковане поняття «practical training» («практична підготовка», «практичне навчання»). Зокрема, К. Пілл та Е. Пілли з Тартуського університету акцентують увагу на тому, що «практична підготовка – це частина будь-якого комплексного навчального плану, яка забезпечує перенесення теоретичних знань, навичок та цінностей у реальне робоче середовище» [8, с. 64]. Метою практичної підготовки студентів у європейських закладах вищої освіти є їхнє становлення як професіоналів, що передбачає осмислення ними ключових професійних завдань, опанування навичок використання робочого інструментарію, оцінювання власних потреб у самоосвіті й створення професійних контактів. Отже, досліджуваний педагогічний концепт відображає компонент навчального плану підготовки фахівців із будь-якої спеціальності, що є набором курсів чи програм стажувань, під час яких студенти занурюються в реальні умови професійного середовища.

Для прикладу розглянемо загальні особливості практичної підготовки в Університеті прикладних наук JAMK (Фінляндія). Вона включена до навчальних планів підготовки бакалаврів усіх спеціальностей і реалізується в формі стажування студентів у компаніях або на підприємстві. Це дає можливість здобувачам вищої освіти адаптувати отримані теоретичні знання до безпосередньої діяльності в обраній галузі.

Обсяг практичної підготовки у вищезазначеному університеті варіюється від 30 до 120 кредитів (5–20 місяців стажування на повну ставку) залежно від спеціальності й може реалізовуватися поетапно як в межах країни, так і в іноземних компаніях.

Основною ідеєю концепції практичної підготовки в Університеті прикладних наук JAMK є те, що завдання практичної підготовки студентів повинні розроблятися з урахуванням індивідуальних навчальних цілей кожного та потреб роботодавців. Крім того, варто звернути увагу, що відповідальність за пошук місця для проходження практичної підготовки покладається університетом більшою мірою на самих студентів. Це має на меті активізацію взаємодії здобувачів вищої освіти з потенційними роботодавцями. Для проходження практичної підготовки за кордоном студенти університету, незалежно від національності, можуть подавати заявки на відповідні гранти [4].

Узагальнюючи результати аналізу науково-методичної літератури щодо особливостей освітнього процесу в європейських закладах вищої освіти, зауважимо, що вони перебувають у тісній взаємодії з провідними галузевими компаніями та організаціями для забезпечення працевлаштування максимальної кількості своїх випускників, адже цей показник безпосередньо впливає на престижність університетів.

Підсумовуючи, зазначимо, що проєвропейський вектор політики України, у тому числі й у галузі освіти, вимагає трансформації підходів щодо організації практичної

підготовки молодого покоління як невід’ємної частини процесу становлення майбутніх фахівців.

Під час дослідження було встановлено, що вітчизняні вчені-педагоги розглядають практичну підготовку, з одного боку, як складноструктурований компонент професійної освіти, що містить у своєму складі комплекс організаційних форм, методів і засобів, спрямованих на поетапне формування в здобувачів вищої освіти готовності до діяльності в умовах реального професійного середовища, а з іншого – як організаційну форму освітнього процесу в закладах вищої освіти. У зарубіжній педагогічній думці першому із вищезазначених підходів відповідає поняття «training» (підготовка загалом як процес практичного характеру, на відміну від освіти), а другому – «practical training» (практична підготовка).

Значний потенціал модернізації системи практичної підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти має позитивний досвід європейських університетів: занурення здобувачів освіти в умови реального професійного середовища; надання академічної свободи молоді в пошуку місця стажування та можливості самостійного встановлення контактів з потенційними роботодавцями; залучення до співробітництва провідних галузевих підприємств та організацій; запровадження грантів для проходження практичної підготовки студентів за кордоном тощо.

У подальших наукових розвідках планується розкриття питань особливостей організації практичної підготовки молоді у вітчизняних закладах вищої освіти морського профілю.

Література:

1. Конох О. Є. Практична підготовка майбутніх фахівців із туризму у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2014. № 1. С. 184–188.
2. Маковецька Н. В. Практична підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі у вищих навчальних закладах. *Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Херсон, 2017. Вип. 75(3). С. 64–68.
3. Положення «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.
4. Практична підготовка в Університеті прикладних наук JAMK. URL: <https://studyguide.jamk.fi/en/Study-Guide-Bachelors-Degrees/Studying-at-jamk/Practical-training/>.
5. Професійна освіта. Словник: навчальний посібник / укладач С. У. Гончаренко [та інші]; за редакцією Н. Г. Ничкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.
6. Солодовник А. О. Аналіз поняття підготовки випускників вищих навчальних закладів. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін.* Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Випуск 34. С. 204–210.
7. Федорченко В. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К, 2005. 512 с.
8. Pill, Kadri & Pilli, Einike (2013). *Challenges and opportunities in practical training – perceptions of clinical education*. *Acta Kinesiologiae Universitatis Tartuensis*. 19. 63. 10.12697/akut.2013.19.06.

Solodovnyk A. O.

THE CONTENTS OF THE STUDENTS' PRACTICAL TRAINING CONCEPT IN THE NATIONAL AND EUROPEAN DIMENSION

In the article, the author analyzed the content of practical training concept in the context of domestic pedagogical thought and the European educational dimension. The regulatory framework governing higher educational institutions activities in the organization of students' practical training is considered. It has been established that higher educational institutions are guided by internal standing orders on the students' practice, the Standing Order on the students' practice of Ukrainian higher educational institutions, the Draft Standing Order «About the practical training of higher educational

institutions students», and Recommendations on the students' practice in higher educational institutions of Ukraine.

According to the results of studying and analyzing sources on the question under study, it was found that Ukrainian scientists, on the one hand, consider practical training as a complex structured component of professional education. It contains a set of organizational forms, methods, and tools aimed at the gradual formation of students' readiness for work in a real professional environment. On the other hand, practical training is identified with the concept of «practice» as an organizational form of the educational process in high educational institutions.

The author came to the conclusion the positive experience of European universities has significant potential in modernizing of practical training system in domestic higher educational institutions: immersion of students in a real professional environment; the provision of academic freedom for young people in the search for an internship and the possibility of making of independent contacts with potential employers; leading industry enterprises and organizations attraction to cooperation; the provision of grants for practical training of students abroad etc.

Key words: vocational training, practical training, practice, practical experience, curriculum, students, the educational process, European integration processes, foreign pedagogy.

Дата надходження статті: «25» квітня 2019 р.

УДК 378.011

Солона Ю. О.*

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ЯК ЗАСІБ АДАПТИВНОГО НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті розглядається тенденція щодо підсилення комп'ютерної підтримки в підготовці майбутніх учителів біології, що експериментально підтверджено протягом кількох навчальних років. Вищевказане зумовлено інформатизацією всіх сфер життя, у тому числі й у професійному становленні та суттєвими змінами типу мислення молоді в бік «кліповості». Наявність мозаїчного типу мислення студентів-біологів експериментально підтверджено попередніми власними дослідженнями. Указаний феномен дає поштовх щодо суттєвого реформування змісту освіти. Одним із шляхів модернізації вищої школи за вимогами сьогодення є організація адаптивного навчання засобами проектування навчально-дослідницької діяльності студентів-«кліповиків». Утілення принципів адаптивного навчання дозволяють врахувати й навіть трансформувати риси «кліповості» сьогоденніх студентів. Ефективна реалізація діяльничної складової такого навчання у фаховій підготовці майбутніх учителів біології може здійснюватися шляхом упровадження різновидів інформаційної підтримки, які спрямовані на продуктивність навчання та пізнання. Під інформаційною підтримкою розуміємо процес забезпечення будь-якої сфери життя людини різновидами інформаційного ресурсу, що зорієнтований на використання інформації. Широке втілення такої підтримки в професійному становленні - це шлях розв'язання завдань адаптивного навчання в контексті «кліповості» мислення сучасних студентів. Провідними елементами інформаційної підтримки є комп'ютерна підтримка й засоби мобільного навчання, які сполучаються з системою традиційних наочно-графічних засобів. При цьому доповненням засобів комп'ютерної підтримки є віртуальні біологічні лабораторії і практикуми, авторські навчальні сайти викладачів та інші види інформаційної підтримки, зокрема засоби хмарного та мобільного навчання тощо.

Ключові слова: інформаційна підтримка, діяльничний підхід у навчанні, адаптивне навчання, «кліповість» мислення, підготовка майбутніх учителів біології, комп'ютерна підтримка, засоби мобільного навчання, система традиційних наочно-графічних засобів.

*© Солона Ю. О.